

Határozatok Tára

MACIEJ SZPUNAR
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2016. január 19.¹

C-470/14. sz. ügy

**Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA),
Derechos de Autor de Medios Audiovisuales (DAMA),
Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (VEGAP)
kontra
Administración del Estado**

(a Tribunal Supremo [legfelsőbb bíróság, Spanyolország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal — Szerzői jog és szomszédos jogok — 2001/29/EK irányelv — Az 5. cikk (2) bekezdésének b) pontja — Többszörözési jog — Kivételek és korlátozások — Magáncélú másolat — Méltányos díjazás — Az állami költségvetésből történő finanszírozás”

Bevezetés

1. Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatának² 27. cikke szerint:

„(1) Minden személynek joga van a közösség kulturális életében való szabad részvételhez, a művészetek élvezéséhez, valamint a tudomány haladásában és az abból származó jótéteményekben való részvételhez.

(2) Mindenkinek joga van minden általa alkotott tudományos, irodalmi és művészeti termékkel kapcsolatos erkölcsi és anyagi érdekeinek védelméhez.”

2. A nyilatkozat e cikke a szerzői jog talán legfőbb dilemmáját tükrözi, nevezetesen a szerzők, az előadóművészek és az előállítók szellemi tulajdona szükséges védelmének összeegyeztetését a kultúrához való szabad és egyetemes hozzáféréssel. A jogalkotó éppen ezt az egyensúlyt kívánja megővni azzal, hogy a szerzői jog tekintetében bizonyos korlátozásokat vagy kivételeket állapít meg. Ezek közé tartozik a jelen ügy középpontjában álló, úgynevezett „magáncélú másolatra” vonatkozó kivétel vagy korlátozás.³

1 — Eredeti nyelv: francia.

2 — Az Egyesült Nemzetek Közgyűlésének 217 A (III) határozatával 1948. december 10-én Párizsban elfogadott nyilatkozat.

3 — Az említett nyilatkozat 27. cikke és a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel egybeesésére a figyelmet felhívta: Marcinkowska, J., „Dozwolony użytek w prawie autorskim. Podstawowe zagadnienia”, Krakko 2004. A kultúrához való jog és a szerzői jog közötti viszonyról lásd még: Matczuk, J., „Prawo do kultury v. prawo autorskie – nieuchronny konflikt czy nadzieja na koncyliację?”, Prace z prawa własności intelektualnej, 2015, 127. füzet, 36–51. o.

3. Bár számomra úgy tűnik, hogy a szóban forgó kivétel szükségessége és megalapozottsága a szerzői jog területén már nem kétséges, a díjazás vagy a jogosultak számára abból eredő hátrány ellentételezésének kérdése, amely magában foglalja az e díjazás finanszírozása szabályainak kérdését, jelenleg több országban – amelyek közül számos ország az Európai Unió tagállama – élénk vitát vált ki.

4. A magáncélú másolatra vonatkozó kivétel, amely a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó uniós jogi rendelkezésekben is ismert, néhány éve a Bíróság több ítéletének is tárgyát képezte. A jelen ügy, bár mindenképpen e folyamatba illeszkedik, esetlegesen fordulatot jelenthet ezen ítélkezési gyakorlat alakulásában. A jelen esetben a Bíróság által elfogadásra kerülő megoldás ugyanis meg fogja határozni a nemzeti jogalkotók mozgásterét, és így közvetve az uniós jogalkotónak az uniós jogi háttér átalakítása során fennálló mozgásterét is, a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén járó díjazás jelenleg – legalábbis a kontinentális európai jogrendszerekben – domináns modelljéhez, nevezetesen az elektronikus berendezésekre kivetett díjak modelljéhez képest alternatív finanszírozási szabályai megválasztását illetően.

Jogi háttér

Az uniós jog

5. Az uniós jogban a szerzői jogot és a szomszédos jogokat (amelyekre a továbbiakban a tömörség érdekében „szerzői jogokként” fogok hivatkozni) elsősorban az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv⁴ rendelkezései szabályozzák. Ezen irányelv 2. cikke, valamint 5. cikke (2) bekezdésének b) pontja és (5) bekezdése értelmében:

„2. cikk

A többszörözési jog

A tagállamok biztosítják a közvetett vagy közvetlen, ideiglenes vagy tartós, bármely eszközzel vagy formában, egészben vagy részben történő többszörözés engedélyezésének, illetve megtiltásának kizárólagos jogát:

- a) a szerzők számára műveik tekintetében;
- b) az előadóművészek számára előadásaik rögzítése tekintetében;
- c) a hangfelvétel-előállítók számára hangfelvételeik tekintetében;
- d) a filmek első rögzítése előállítói számára filmjeik eredeti és a többszörözött példányai tekintetében;
- e) a műsorszolgáltató szervezetek számára műsoraik rögzítése tekintetében függetlenül attól, hogy a műsor közvetítése vezeték útján vagy vezeték nélkül történik, ideértve a kábelen keresztül vagy műhold útján történő közvetítést is.

[...]

4 — HL L 167., 10. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. kötet, 1. fejezet, 230. o.; helyesbítések: HL 2008. L 314., 16. o. és HL 2014. L 10., 32. o.

5. cikk

Kivételek és korlátozások

[...]

(2) A tagállamok a 2. cikkben szabályozott többszörözési jog alól kivételeket, illetve korlátozásokat állapíthatnak meg a következő esetekben:

[...]

b) bármely hordozóra természetes személy által magáncélra, kereskedelmi célt közvetlenül vagy közvetve sem szolgáló többszörözés tekintetében, feltéve, hogy a jogosultak méltányos díjazásban részesülnek [...];

[...]

(5) Az (1), a (2), a (3) és a (4) bekezdésben foglalt kivételek és korlátozások kizárólag olyan különös esetekben alkalmazhatók, amelyek nem sérelmesek a mű vagy más, védelem alatt álló teljesítmény rendes felhasználására, és indokolatlanul nem károsítják a jogosult jogos érdekeit.”

A spanyol jog

6. A spanyol jogban a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt (a spanyol jog szerint: korlátozást) a szellemi tulajdonról szóló törvénynek (Ley de Propiedad Intelectual) a szellemi tulajdonról szóló törvény egységes szerkezetbe foglalt szövegének jóváhagyásáról szóló, az e területre vonatkozó hatályos jogi rendelkezéseket megállapító, pontosító és összehangoló 1996. április 12-i 1/1996. sz. királyi törvényerejű rendelettel (Real Decreto Legislativo 1/1996 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley de Propiedad Intelectual, regularizando, aclarando y armonizando las disposiciones legales vigentes sobre la materia) jóváhagyott egységes szerkezetbe foglalt szövege 31. cikkének (2) bekezdése szabályozza.

7. Ami a szerzői jogok jogosultjai számára az e kivételtől eredő hátrány ellentételezéseként fizetendő díjazást illeti, azt a szellemi tulajdonjogról szóló törvény 25. cikke szabályozza. Ezt a díjazást eredetileg egy, a szerzői jogi védelem tárgyát képező művekről másolat készítésére alkalmas bizonyos hordozókra és berendezésekre kivetett díj révén finanszírozták. Ezt a díjat az államháztartási hiány kiigazítására irányuló sürgős költségvetési, adó- és pénzügyi intézkedésekről szóló, 2011. december 30-i 20/2011. sz. királyi törvényerejű rendelet (Real Decreto-ley 20/2011 de medidas urgentes en materia presupuestaria, tributaria y financiera para la corrección del déficit público) tizedik kiegészítő rendelkezése megszüntette, és azt egy közvetlenül az állami költségvetés által finanszírozott díjazással helyettesítette, amelynek a kiszámítására és a szerzői jogok jogosultjai részére történő kifizetésére vonatkozó szabályokat végrehajtási rendelettel kell meghatározni.⁵

5 — A szóban forgó díjnak Spanyolországban az állami (központi) költségvetést terhelő díjazással történő felváltásáról lásd többek között: Xalabarder, R., „The abolishment of copyright levies in Spain. A consequence of Padawan?”, Tijdschrift voor auteurs-, media- & informatierecht, 6/2012. szám, 259–262. o.

8. E felhatalmazás alapján került elfogadásra az állami költségvetést terhelő, magáncélú másolatok után fizetendő méltányos díjazás megfizetésére vonatkozó eljárást szabályozó, 2012. december 7-i 1657/2012. sz. királyi rendelet (Real Decreto 1657/2012 por el que se regula el procedimiento de pago de la compensación equitativa por copia privada con cargo a los Presupuestos Generales del Estado; a továbbiakban: 1657/2012. sz. királyi rendelet). E rendelet 3. cikke a következőképpen rendelkezik:

„A többszörözési jogok jogosultjai által a magáncélú másolatra vonatkozó, a szellemi tulajdonról szóló törvénynek az 1996. április 12-i 1/1996. sz. királyi törvényerejű rendelettel jóváhagyott egységes szerkezetbe foglalt szövege 31. cikkében meghatározott kivétel bevezetése következtében elszenvedett hátrány ellentételezésére elkülönített összeget az adott pénzügyi év tekintetében megállapított költségvetési előirányzatok keretein belül az oktatási, kulturális és sportminiszter rendelete határozza meg, a 4. cikkben rögzített eljárásnak megfelelően.

A díjazás összegét a szellemi tulajdonjogok jogosultjai számára a már nyilvánosságra hozott, olyan művek természetes személyek általi, bármely hordozón történő többszörözése következtében ténylegesen okozott hátrány becslése alapján kell meghatározni, amely művekhez e természetes személyek a szellemi tulajdonról szóló egységes szerkezetbe foglalt törvény 31. cikkében foglaltak szerint korábban jogszerűen értek hozzá.

[...]”

Az alapeljárás tényállása, az eljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

9. Az Entidad de Gestión de Derechos de los Productores Audiovisuales (EGEDA), a Derechos de Autor de Medios Audiovisuales (DAMA) és a Visual Entidad de Gestión de Artistas Plásticos (VEGAP) a szellemi tulajdonjogok közös jogkezelésével foglalkozó spanyol társaságok. 2013. február 7-én keresetet indítottak a Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság) előtt az 1657/2012. sz. királyi rendelettel szemben. Ezt követően további közös jogkezelő társaságok⁶ részére engedélyezték az eljárásban való részvételt.

10. Az alapeljárás alperesét, az Administración del Estado az Asociación Multisectorial de Empresas de la Electrónica, las Tecnologías de la Información y la Comunicación, de las Telecomunicaciones y de los contenidos Digitales (Ametic) támogatja, amely az információs technológiák ágazatában működő vállalkozásokat tömörítő egyesület.

11. Az alapeljárás felperesei kérelmeik alátámasztására többek között előadják, hogy az 1657/2012. sz. királyi rendelet két szempontból is összeegyeztethetetlen a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének a Bíróság ítélezési gyakorlatában értelmezett b) pontjával. Először is lényegében azt állítják, hogy e rendelkezés megköveteli, hogy a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel alapján a szerzői jogok jogosultjainak fizetett méltányos díjazás terhét, legalább végeredményben, a jogosultak kizárólagos többszörözési joga alóli e kivétel következtében keletkezett hátrányt okozó személyek viseljék, míg a 20/2011. sz. királyi törvényerejű rendelet tizedik kiegészítő rendelkezésével és az 1657/2012. sz. királyi rendelettel bevezetett rendelkezés alapján az az állami költségvetést, és így az adózók összességét terheli. Másodszor, másodlagosan lényegében azt adják elő, hogy a spanyol jog nem biztosítja e díjazás méltányos jellegét, hiszen az 1657/2012. sz. királyi rendelet 3. cikke úgy rendelkezik, hogy a díjazás finanszírozására szánt éves összegre előzetesen megállapított felső korlát vonatkozik, míg a jogosultaknak a magáncélú másolatra vonatkozó kivétellel ténylegesen okozott hátrány csak utólag határozható meg.

6 — Az Artistas Intérpretes, Sociedad de Gestión (AISGE), a Centro Español de Derechos Reprográficos (CEDRO), valamint a Sociedad General de Autores y Editores (SGAE), az Asociación de Gestión de Derechos Intelectuales (AGEDI) és az Entidad de Gestión, Artistas, Intérpretes o Ejecutantes, Sociedad de Gestión de España (AIE).

12. E körülmények között a Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság) úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdéseket terjeszti a Bíróság elé:

- „1) Összeegyeztethető-e a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontjával a magáncélú másolat után fizetendő méltányos díjazás azon rendszere, amelyet – a becsléshez a ténylegesen okozott [hátrányt] véve alapul – az állami költségvetés fedez, anélkül, hogy e tekintetben biztosítani lehetne, hogy a szóban forgó díjazás költségét a magáncélú másolatok felhasználói viseljék?
- 2) Az előző kérdésre adott igenlő válasz esetén összeegyeztethető-e a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontjával, hogy az állami költségvetésből a magáncélú másolat után fizetendő méltányos díjazásra fordított teljes összeget, annak ellenére, hogy azt a ténylegesen okozott [hátrány] alapján számítják ki, az egyes pénzügyi évekre megállapított költségvetési előirányzatok keretein belül kell meghatározni?”

13. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem 2014. október 14-én érkezett a Bíróság Hivatalához. Írásbeli észrevételeket az alapeljárás felperesei, az alapeljárásba beavatkozó felek,⁷ a spanyol, a görög, a finn és a norvég kormány,⁸ valamint az Európai Bizottság terjesztett elő. A norvég kormány kivételével ugyanezek a felek, valamint a francia kormány képviseltette magát a 2015. október 1-jei tárgyaláson.

Elemzés

14. Előzetes döntéshozatalra előterjesztett első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt szeretné megtudni, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy az ott említett méltányos díjazás fedezhető az állami költségvetésből anélkül, hogy azt át lehetne hárítani a szerzői jogi védelem alatt álló művekről magáncélú másolatokat készítő felhasználókra. Ez a kérdés nem csupán a 2001/29 irányelv rendelkezéseinek, hanem a Bíróság magáncélú másolat címén fizetendő díjazásra és annak finanszírozási rendszerére vonatkozó ítélkezési gyakorlatának elemzését is szükségessé teszi. Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdést csak az ezen első kérdésre adandó igenlő válasz esetén kell vizsgálni. Elemzésemet a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel által a szerzői jog rendszerében elfoglalt hely rövid felidézésével kezdem.

A magáncélú másolatra vonatkozó kivétel mint szerzői jogi jogintézmény

15. A magáncélú másolatra vonatkozó kivétel, különböző elnevezések alatt, gyakorlatilag olyan régi, mint a szerzői jogok jogi védelme a kontinentális Európában.⁹ Tekintetében általában két igazolásra hivatkoznak, az egyik axiológiai, a másik gyakorlati jellegű. Egyrészt a kultúrához való hozzáféréshez fűződő közérdekre tekintettel valamely mű magáncélú, saját használat céljából való többszörözésének lehetősége a mű szabad élvezetének részét képezi, amely ellen a szerző nem tiltakozhat anélkül, hogy ne avatkozna be a felhasználó jogaiba.¹⁰ Másrészt a gyakorlatban lehetetlen lenne valamely műnek a felhasználó által a magánszférájában megvalósított felhasználásának ellenőrzése, és még ha az ilyen ellenőrzés technológiailag valójában lehetséges is lenne, erre csak az alapvető jogként védett

7 — Mind a felpereseket támogató beavatkozó felek, mind az alperest támogató beavatkozó felek.

8 — A Norvég Királyságot az Európai Gazdasági Térség tagállamaként köti a 2001/29 irányelv.

9 — Csak a hozzám legközelebb álló példát, a lengyel jogot említve, ez a kivétel, amelyet jelenleg „engedélyezett magáncélú felhasználásnak” („dozwolony użytek prywatny”) neveznek, már a szerzői jogra vonatkozó, a lengyel állam különböző részeiben a függetlenség 1918-ban történő helyreállítása előtt alkalmazandó jogszabályokban is jelen volt: az 1895. évi osztrák törvényben, az 1901. évi és az 1907. évi német törvényekben, valamint az 1911. évi orosz törvényben. E kivétel ezt követően a szerzői jogról szóló 1926. évi lengyel törvényben (18. cikk), 1952. évi törvényben (22. cikk) és a jelenleg hatályos 1994. évi törvényben (23. cikk) is megtalálható volt. Lásd: Sokołowska, D., „Dozwolony użytek prywatny utworów – głoś w dyskusji na temat zmiany paradygmatu”, *Prace z prawa własności intelektualnej*, 2013, 121. füzet, 20–45. o.

10 — Magától értetődik, hogy itt csak valamely jogszerűen megszerzett mű jogszerű felhasználásáról beszélek.

magánéletbe való elfogadhatatlan beavatkozás árán kerülhetne sor. E második szempont egyébiránt a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel jellegével kapcsolatos kétségekhez vezet – valóban a szerző kizárólagos joga alóli kivételről van szó, vagy e jog természetes korlátjáról, mivel a szerzői jog valójában csak a művek nyilvános szférában történő hasznosítására vonatkozik?¹¹

16. Szintén általánosan elfogadott, hogy valamely műnek a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel keretében történő felhasználása ingyenes.¹² Kezdetben a magáncélú másolatra vonatkozó kivételhez nem kapcsolódott semmilyen, a jogosultak részére fizetendő díjazás vagy ellentételezés. Úgy tekintették ugyanis, hogy az a jogosultak anyagi jogai tekintetében nem jár semmilyen hátránnyal. A helyzet a védelem alatt álló művekről nagyszámú másolat automatizált készítését lehetővé tevő és széles körben hozzáférhető technikai eszközök megjelenésével változott meg. E technikai, vagyis fotográfiai (reprográfiai), analóg, és újabban digitális eszközök hatással voltak a művek jogosultak általi gazdasági hasznosítására. E fejlemények nyomán számos ország a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjazási mechanizmust vezetett be jogrendszerében.¹³ E mechanizmusok többsége az adathordozókra és az elektronikus berendezésekre kivetett díjon alapult.

17. A 2001/29 irányelv e jogi háttérben kísérli meg összehangolni a tagállamok jogszabályait, többek között a magáncélú másolatra vonatkozó fakultatív kivétel¹⁴ bevezetésével, amelyhez a jogosultak részére biztosítandó méltányos díjazás feltétele kapcsolódik.

Az első kérdésről

18. Az első kérdés, az alapeljárás felperesei által a kérdést előterjesztő bíróság előtti eljárásban előadott érvekkel, valamint a Bíróság előtti eljárásban előterjesztett észrevételekkel összefüggésben értelmezve, kiemelt jelentőségű problémát jelent az európai jogban a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjazás finanszírozását illetően. Arról van szó, hogy ez a díjazás, nem csupán a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdése b) pontjának mindent összevéve rendkívül lakonikus szövegére, hanem a Bíróság által ítélkezési gyakorlatában¹⁵ feltárt mélyebb logikájára is tekintettel, más formát is ölthet-e, mint a mindenesetre potenciálisan és végső soron a magáncélú másolatok készítésére alkalmas berendezések felhasználóit terhelő díj.

11 — A magáncélú másolat kialakulásáról és elméleti vonatkozásairól lásd például: More, K., „Les dérogations au droit d’auteur. L’exception de copie privée”, Presses Universitaires de Rennes 2009, 33. és azt követő oldalak; Preussner-Zamorska, J., in: Barta, J. (szerk.), „System prawa prywatnego. Prawo autorskie”, 2. kiadás, Varsó 2007, 381. és azt követő oldalak; Stanisławska-Kloc, S., in: Flisak, D. (szerk.), „Prawo autorskie i prawa pokrewne. Komentarz Lex”, Varsó 2015, 343. és azt követő oldalak; Vivant, M., Bruguère, J.-M., „Droit d’auteur et droits voisins”, 2. kiadás, Dalloz 2013, 486. és azt követő oldalak.

12 — A magáncélú másolat címén fizetendő díjazás általában nem a szerzőknek és egyéb jogosultaknak biztosított jogokhoz kapcsolódó korlátozásokra vagy kivételekre vonatkozó rendelkezések, hanem az e jogokra vonatkozó szabályozás részét képezi (lásd például a szellemi tulajdonról szóló spanyol törvény 25. és 31. cikkét, a francia Code de la propriété intellectuelle [szellemi tulajdonról szóló törvénykönyv] L.122-5. és L.311-1. cikkét vagy a szellemi és szomszédos jogokról szóló lengyel törvény 20. és 23. cikkét). E kivétel igénybevételének tehát nem feltétele sem a díjazás felhasználó általi megfizetése, sem az, hogy a díjazást a jogosult megkapja. Lásd ebben az értelemben: Preussner-Zamorska, J., i. m., 414. o.

13 — Lásd többek között: Astier, H., „La copie privée. Deux ou trois choses que l’on sait d’elle”, Revue internationale du droit d’auteur, 1986, 128. szám, 113–145. o.; Machała, W., „Dozwolony użytk utworów w prawie europejskim i w ustawie o prawie autorskim”, Państwo i prawo, 12/2004. szám, 16–33. o.; Marcinkowska, J., i. m., 219. és azt követő oldalak, és Vivant, M., Bruguère, J.-M., i. m., 416. o.

14 — Az egyszerűség érdekében a „kivétel” szót használom, azonban a 2001/29 irányelv nem osztja el a jelen indítvány 15. pontjában említett kétséget, mivel „kivételekről és korlátozásokról” beszél, anélkül, hogy azokat megkülönböztetné.

15 — A Bíróság releváns ítélkezési gyakorlata mindenekelőtt két alapvető ítéletet foglal magában: a Padawan-ítéletet (C-467/08, EU:C:2010:620) és a Stichting de Thuiskopie ítéletet (C-462/09, EU:C:2011:397). Ezt az ítélkezési gyakorlatot később kiegészítette a VG Wort és társai ítélet (C-457/11–C-460/11, EU:C:2013:426); az Amazon.com International Sales és társai ítélet (C-521/11, EU:C:2013:515); az ACI Adam és társai ítélet (C-435/12, EU:C:2014:254); a Copydan Båndkopi ítélet (C-463/12, EU:C:2015:144); legutóbb a Hewlett-Packard Belgium ítélet (C-572/13, EU:C:2015:750).

19. Az alapeljárás felperesei és a támogatásukra beavatkozó felek, valamint a görög és a francia kormány e kérdésre nemleges válasz adását javasolják. Elsődlegesen a Bíróság ítélkezési gyakorlatára támaszkodnak, amelyből szerintük az következik, hogy az említett kivétel címén fizetendő méltányos díjazást végső soron a magáncélú másolatot készítő felhasználónak mint kötelezettnek kell finanszíroznia. Ez az elv tehát összeegyeztethetetlen minden, az állami költségvetésből finanszírozott díjazási rendszerrel.

20. Először is jeleznem kell, hogy nem értek egyet ezzel az elemzéssel, mégpedig három okból, amelyek először is a 2001/29 irányelv rendelkezéseinek tartalmához, másodszor a Bíróság e tárgyra vonatkozó ítélkezési gyakorlatának elemzéséhez, harmadszor pedig a jelenlegi technológiai háttérre tekintettel a díjrendszer működésével összefüggő gyakorlati megfontolásokhoz kapcsolódnak.

A 2001/29 irányelv értelmezéséről

21. Amint azt a fentiekben említettem, a 2001/29 irányelv nem jogi vákuumban keletkezett. Épp ellenkezőleg, a szerzői jog szabályozása a tagállamokban hosszú és gazdag hagyományokkal rendelkezik. A 2001/29 irányelv harmonizációt kísérel meg e területen. Mindenesetre meg kell állapítani, hogy ez a harmonizáció bizonyos általános jellegű szabályokra korlátozódik. A technikai jellegű rendelkezéseken kívül ugyanis a 2001/29 irányelv elsősorban három anyagi jogi rendelkezést tartalmaz, amelyek a tagállamokat a szerzőket megillető három típusú jog elismerésére kötelezik: a többszörözési jog (2. cikk), a közvetítés és a hozzáférhetővé tétel joga (3. cikk), valamint a terjesztési jog (4. cikk). E jogokhoz ezt követően körülbelül húsz kivétel és korlátozás (5. cikk) kapcsolódik, amelyek – az informatikai hálózatokon keresztül történő járulékos és közbenső jellegű többszörözésre vonatkozó kivételtől (5. cikk (1) bekezdése) eltekintve – fakultatív jellegűek.

22. A magáncélú másolat e fakultatív kivételek és korlátozások közé tartozik. A tagállamok általi bevezetése a jogosultak számára biztosított méltányos díjazás bevezetéséhez kötött. A 2001/29 irányelv nem rendelkezik e díjazás formájáról, kiszámításának módozatairól vagy finanszírozásáról.¹⁶ Így tehát a tagállamnak, amennyiben úgy dönt, hogy nemzeti jogában a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt vezet be (vagy a gyakorlatban inkább, hogy azt fenntartja), a jogosultak számára esetlegesen ebből eredő hátrány ellentételezésére szolgáló díjazást kell előírnia. A 2001/29 irányelv nem határozza meg a díjazás kötelezettjének személyét sem, csak annak kedvezményezettjeit jelöli meg. Az 5. cikke (2) bekezdésének b) pontjában ugyanis csak azt követeli meg, hogy „a jogosultak [...] díjazásban részesül[je]nek”¹⁷.

23. Igaz, hogy a 2001/29 irányelv (35) preambulumbekkezdésében a jogalkotó megjegyzi, hogy az egyes kivételek címén fizetendő díjazás mértékét a jogosultaknak okozott hátrány figyelembevételével kell kiszámítani. Ugyanakkor, ami a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt illeti, ez a hátrány *lucrum cessans* formájában jelenik meg, mivel a magáncélú másolat potenciálisan korlátozza a műből eladott példányszámot.¹⁸ Ezenkívül ez nem jelent minden érdekelt szintjén bizonyossággal megállapítható hátrányt. E hátrányt átfogóan, a jogosultak összességének elmaradt potenciális haszna alapján becsülik meg. Amint azt a Bizottság észrevételeiben helyesen hangsúlyozza, nincs tehát, és nem is lehet közvetlen kapcsolat a magáncélú többszörözési cselekmények és a meghatározott jogosultaknak okozott hátrány ellentételezése között.

16 — Ezt a Bíróság is megerősíti. Lásd többek között: Padawan-ítélet (C-467/08, EU:C:2010:620, 37. pont).

17 — Lásd: Stichting de Thuiskopie ítélet (C-462/09, EU:C:2011:397, 23. pont). Lásd még ebben az értelemben: Karapapa, S., „Padawan v SGAE: a right to private copy?”, European Intellectual Property Review, 2011, 33. kötet, 4. szám, 252–259. o.

18 — Lásd ebben az értelemben: Vivant, M., Bruguière, J.-M., i. m., 416. o.

24. A 2001/29 irányelvben előírt ellentételezés nem jelent díjazást sem, mivel a műnek a magáncélú másolat keretében történő felhasználása elvben ingyenes. Véleményem szerint a jogalkotó szándékosan nem a díjazás kifejezést használta, mint a 2006/115/EK irányelvben,¹⁹ hanem az ellentételezés kifejezést.

25. Igaz, hogy a 2001/29 irányelv (31) preambulumbekkezdése jelzi, hogy megfelelő egyensúlyt kell biztosítani a jogosultak különböző csoportjainak, valamint a jogosultak és a védelemben részesülő művek és teljesítmények felhasználói csoportjainak jogai és érdekei között. E preambulumbekkezdés elsősorban azokat az okokat fejt ki, amelyek az uniós jogalkotót arra indították, hogy bizonyos fokig harmonizálja a tagállamok jogában előírható, a szerzői jog alóli kivételeket és arra vonatkozó korlátozásokat. Ezt követően, a 2001/29 irányelv belső jogrendekbe történő átültetésének szakaszában a nemzeti jogalkotóknak kell biztosítaniuk a szóban forgó különböző érdekek közötti egyensúlyt. Így a jogalkotóknak lehetőségük van a díjazás összege – amely az egyes tagállamok között jelentős eltéréseket mutat – finanszírozási módjának, valamint a különböző jogosultak közötti felosztása szabályainak meghatározására. Ezzel szemben a 2001/29 irányelv (31) preambulumbekkezdése nem tekinthető ezen irányelv további, önálló jogi kötőerővel bíró rendelkezésének.

26. A 2001/29 irányelv nem tartalmaz tehát olyan jogilag kötelező erejű normát, amely szerint az említett megfelelő egyensúly szükségképpen magában foglalja azt, hogy a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő méltányos díjazást az ilyen másolatokat készítő vagy azok készítésére lehetőséggel rendelkező felhasználók finanszírozzák. Véleményem szerint egyébiránt nem lenne logikus úgy tekinteni, hogy ez az irányelv, amely nem állapít meg a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel bevezetésére vagy be nem vezetésére vonatkozó kötelezettséget, szabályozná az e kivétel címén fizetendő díjazás finanszírozásának módját. Ugyanis, ha a 2001/29 irányelv a tagállamok mérlegelésére bízta azt az általánosabb jellegű és nagyobb horderejű döntést, hogy bevezetik-e a kivételt, még inkább meg kell hagynia számukra a díjazás finanszírozásának módjára vonatkozó, részletesebb és technikai jellegű kérdés szabad szabályozására vonatkozó lehetőséget. A 2001/29 irányelv azt az egyetlen követelményt támasztja, hogy az az állam, amelyben létezik a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel, rendelkezzen a jogosultak javára szóló díjazásról, mégpedig az ezen irányelv (31) preambulumbekkezdésében említett megfelelő egyensúly érdekében.

A Bíróság ítélkezési gyakorlatáról

27. Az alapeljárás felperesei és az őket támogató beavatkozó felek szerint, akiknek az álláspontját a jelen eljárásban a görög és a francia kormány is osztja, a Bíróságnak a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő méltányos díjazással kapcsolatos ítélkezési gyakorlatából következik, hogy az állami költségvetés által finanszírozott díjazási rendszer összeegyeztethetetlen a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontjával, mivel az ezen irányelv preambulumbekkezdéseire tekintettel értelmezett és a Bíróság által értelmezett e rendelkezés megköveteli, hogy a másolatot készítő vagy arra lehetőséggel rendelkező felhasználó, és kizárólag ő, finanszírozza ezt a díjazást.

28. E felek elsősorban a Padawan-ítélet azon bekezdéseire támaszkodnak, amelyekben a Bíróság, miután a 2001/29 irányelv (35) és (38) preambulumbekkezdése alapján megállapította, hogy a méltányos díjazás célja a jogosultak által a magáncélú többszörözés következtében elszenvedett esetleges kár ellentételezése, ugyanezen irányelv (31) preambulumbekkezdése alapján azt a következtetést vonta le, hogy a szóban forgó különböző érdekek közötti megfelelő egyensúly

19 — A bérleti jogról és a haszonkölcsönzési jogról, valamint a szellemi tulajdon területén a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról [helyesen: a szellemi tulajdon területén a bérleti jogról, a haszonkölcsönzési jogról és a szerzői joggal szomszédos bizonyos jogokról] szóló, 2006. december 12-i 2006/115/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (kodifikált változat) (HL L 376., 28. o.).

megköveteli, hogy a magáncélú másolatok készítésére lehetőséggel rendelkező felhasználónak, vagyis a gyakorlatban az ilyen másolatok készítésére alkalmas berendezések minden vásárlójának kell a díjazást finanszíroznia.²⁰ Ezt az érvelést a Bíróság ezt követően a Stichting de Thuiskopie ítéletben²¹ megerősítette, és későbbi ítéletekben is felidézte.

29. Ugyanakkor számomra úgy tűnik, hogy az ítélkezési gyakorlat ezen értelmezése nem veszi figyelembe sem azt a hátteret, amelyre tekintettel a Bíróság az ítéleteit meghozta, sem a Bíróság érvelése egészének szerkezetét. Márpedig, ha valaki egy adott jogkérdés megoldása érdekében a Bíróság korábbi ítélkezési gyakorlatára kíván támaszkodni, ezen ítélkezési gyakorlatban nem a valamely álláspont alátámasztására alkalmas, elszigetelt passzusokat kell találni,²² hanem az ítélkezési gyakorlat világos és koherens irányvonalát kell megjelölni, figyelembe véve annak fejlődését is, és ezt követően meg kell határozni, hogy ez az irányvonal új jogviták elbírálásának alapjául szolgálhat-e.

30. E tekintetben szem előtt kell tartani, hogy – amint azt az Ametic, a spanyol, a finn és a norvég kormány, valamint a Bizottság jogosan hangsúlyozza – a Bíróság által eddig a magáncélú másolatokra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjazással kapcsolatos ügyekben hozott ítéletek az e díjazásnak az ilyen másolatok készítésére alkalmas berendezésekre kivetett díj révén történő finanszírozása keretében illeszkedtek, és céljuk az ilyen rendszer működéséhez kapcsolódó problémák megoldása volt.

31. Ily módon a Padawan-ítéletben, amelyben a Bíróság először fejtette ki ezt az érvelést, arról volt szó, hogy a díj kivethető-e olyan berendezésre, amely nem szolgálhat magáncélú többszörözésre, mivel kizárólag szakmai felhasználásra szánták.²³ E probléma megoldása érdekében a Padawan-ügyben a kérdést előterjesztő bíróság több kérdést fogalmazott meg, amelyekre tekintettel a Bíróság részeire bontva vizsgálta a díjazásnak az elektronikus berendezésekre kivetett díj révén történő finanszírozására vonatkozó rendszer logikáját. A Bíróság ugyanis a Padawan-ítéletben nem csupán a potenciális felhasználót jelölte meg a – díjjal azonos módon kezelt – díjazás kötelezettjeként, hanem érvelését annak elismerésével folytatta, hogy a gyakorlatban nem közvetlenül a felhasználók fizetik a díjat/díjazást, hanem az elektronikus berendezések gyártói vagy értékesítői, akik annak vonatkozó terhét ezt követően áthárítják a vásárlókra – a felhasználókra.²⁴

32. Véleményem szerint itt ez a döntő szempont, amely lehetővé teszi azon kérdés megválaszolását, hogy a „felhasználó fizet” elv általános jelleggel alkalmazandó-e a méltányos díjazás minden finanszírozási rendszerére, vagy csak a díjrendszerre alkalmazandó.

33. Első ránézésre a Bíróság részéről egy olyan rendszer elfogadása, amelyben a berendezéseket a felhasználók rendelkezésére bocsátó személyekre, vagyis a gyártókra, importőrökre vagy kereskedőkre vetnek ki díjat, gyakorlati okokból, a rendszer jogi tisztaságának sérelmére tett engedménynek tűnhet. Ez a benyomás azonban véleményem szerint téves.

20 — Padawan-ítélet C-467/08, EU:C:2010:620, 38–45. pont.

21 — C-462/09, EU:C:2011:397, 23–29. pont és a rendelkező rész 1) pontja.

22 — Abban ugyanis az alapeljárás felperesei által képviselttel ellentétes álláspont mellett szóló érveket is lehet találni, például a Padawan-ítélet 37. pontjában, amely szerint, jóllehet magát a méltányos díjazás fogalmát egységesen kell értelmezni, a 2001/29 irányelv elismeri a tagállamok részére azon „lehetőség[et], hogy [...] ők maguk határozhatják meg e [...] díjazás formáját, finanszírozásának módjait, beszedését, valamint mértékét”, vagy a Stichting de Thuiskopie ítélet 23. pontjában, amely szerint „meg kell állapítani, hogy a 2001/29 irányelv rendelkezései nem szabályozzák kifejezetten, hogy *kinek kell az említett díjazást fizetnie*, így a tagállamok széles körű mérlegelési mozgásterrel rendelkeznek ennek meghatározására” (kiemelés tőlem).

23 — Az alapeljárás leírását és a kérdést előterjesztő bíróság kétségeit illetően lásd: Padawan-ítélet (C-467/08, EU:C:2010:620, 17. pont), és Trstenjak főtanácsnok ezen ügyre vonatkozó indítványa (C-467/08, EU:C:2010:264, 21. pont).

24 — Padawan-ítélet (C-467/08, EU:C:2010:620, 46–49. pont).

34. Ugyanis, amint azt a jelen indítvány 15. és 16. pontjában röviden említettem, a szerzői jogban a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel jóval régebbi, mint az e kivétel címén fizetendő díjazás bármilyen gondolata, és a műnek az ilyen keretek közötti felhasználása elvileg ingyenes. A jogosultakat a jelentős mértékű magáncélú többszörözés következtében érő hátrány problémája csak a magánszemélyek számára a szerzői jogi védelem alatt álló művekről nagyszámú másolat minimális költséggel történő készítését lehetővé tevő technikai eszközök (elsősorban a reprográfiáról, valamint a hangnak, majd a képnek is mágnesszalagra történő rögzítésről van szó) megjelenésével merült fel.

35. Ezt a problémát nem lehetett megoldani egy közvetlenül a felhasználókra kivetett díj előírásával, mind annak gyakorlati lehetetlensége miatt, hogy hatékonyan ellenőrizték a műveknek a magánszférában megvalósított felhasználását, mind pedig a magánszféra alapvető jogként védett jellege miatt. Egyébiránt egy ilyen díj tárgytalanná tenné a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt. Ha ugyanis a jogosult a felhasználótól bármilyen fizetést követelhetne, akkor már nem az említett jogosult kizárólagos joga alóli kivételről lenne szó, hanem e kizárólagos jog rendes hasznosításáról.

36. Számos tagállamban tehát a védelem alatt álló művekről másolat készítésére alkalmas hordozókra és berendezésekre kivetett díjon alapuló rendszert vezettek be. Nem csupán a felhasználók által a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel igénybevétele érdekében fizetendő összegek beszedésére vonatkozó rendszer gyakorlati okokból történő egyszerűsítéséről van szó, hanem egy teljes rendszerről, amelynek célja az ilyen típusú többszörözés nagymértékű növekedésével járó, a jogosultak érdekeire nézve hátrányos következmények orvoslása.

37. A Bíróság megállapította, hogy ez a rendszer elvben megfelel a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdése b) pontjának, feltéve, hogy a díj jelentette gazdasági teher áthárítható a berendezések megvásárlóira. Ugyanakkor, bár ezen megállapítás megfogalmazása érdekében a Bíróság felidézte azt az elvet, amely szerint a magáncélú másolatok készítésére lehetőséggel rendelkező felhasználót, vagyis az ilyen másolatok készítésére alkalmas berendezést vásárló természetes személyt kell a díjazás kötelezettjének tekinteni, ezt csupán a szóban forgó berendezésekre kivetett díj rendszerének elméleti alapjaként idézte fel.

38. Ezt az értelmezést erősíti meg a Bíróság által kidolgozott és alkalmazott „felhasználó fizet” szabály tartalma is. Ennek értelmében „főszabály szerint” a felhasználót kell a díjazás kötelezettjének tekinteni.²⁵ A „főszabály szerint” kitétel véleményem szerint egyértelműen jelzi, hogy elméleti elvről van szó, amelyet a „gyakorlatban” mindig az elektronikus berendezésekre kivetett díj rendszere keretében valósítanak meg.

39. Ez az elméleti alap ezt követően lehetővé tette a Bíróság számára, hogy meghatározzon néhány, a díjrendszer működésére vonatkozó szabályt. Ily módon a Padawan-ítéletben a Bíróság kizárta annak lehetőségét, hogy ezt a díjat olyan berendezésekre vessék ki, amelyek nem szolgálhatnak magáncélú másolatok készítésére. A Stichting de Thuiskopie ítéletben ebből azt a szabályt vezette le, amely szerint a díjat a berendezés végső felhasználójának lakóhelye szerinti tagállamban kell fizetni. A Copydan Båndkopi ítéletben elfogadta a díjnak a harmadik személy tulajdonát képező berendezéssel készített másolatok címén történő kivetését.²⁶

40. Ezzel szemben, mivel az az elv, amely szerint a felhasználó a díjazás kötelezettje, a jelen indítvány 35. pontjában kifejtett okokból nem alkalmazható szó szerint, nem rendelkezhet valódi jogi kötőerővel. Ez az elv csak a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjazás olyan finanszírozási rendszerének keretében működhet, amely a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének a Bíróság által értelmezett b) pontja alapján az ilyen másolatok készítésére alkalmas berendezésekre kivetett díjból való finanszírozáson alapul. Egyébiránt a Bíróság e tárgyra vonatkozó ítélkezési gyakorlatának olvasata

25 — Lásd többek között: Padawan-ítélet (C-467/08, EU:C:2010:620, 45. pont); Stichting de Thuiskopie ítélet (C-462/09, EU:C:2011:397, a rendelkező rész 1) pontja).

26 — Copydan Båndkopi ítélet (C-463/12, EU:C:2015:144, a rendelkező rész 8) pontja).

során látható, hogy ez az elv nem önálló jogi megállapításként, hanem mindig a díjrendszer megerősítéséhez vezető érvelés részeként jelenik meg. Ezen ítélkezési gyakorlat minden olyan értelmezése, amely arra irányul, hogy ennek az elvnek általánosabb, a díjazás finanszírozásának más rendszereit kizáró hatályt biztosítson, ellentétes lenne a Bíróság érvelésének logikájával, és túlterjedne az előzetes döntéshozatalra a Bíróság elé terjesztett kérdések keretén.

41. Ezért számomra nem tűnik úgy, hogy a Bíróságnak a magáncélú másolatra vonatkozó kivétellel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatából joggal lehetne levonni azt a következtetést, hogy az uniós jog, közelebbről a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontja szerint létezik olyan általános elv, amely szerint az e kivétel címén fizetendő díjazást szükségképpen az e kivételt igénybevevő felhasználóknak kellene finanszírozniuk, ezért a gyakorlatban e díjazás finanszírozásának egyetlen lehetséges rendszere az elektronikus berendezésekre kivetett díj rendszere lenne. Egyebekben azt az álláspontot képviselem, hogy az említett díj egyetlen finanszírozási rendszerként történő meghatározása a jelenlegi technológiai fejlődéssel összefüggő gyakorlati okokból sem kívánatos.

A díjrendszer működése és annak megkérdőjeleződése a digitális környezetben

42. Bevezetésekor a díjrendszer azon az előfeltételezésen alapult, hogy az adathordozókat és elektronikus berendezéseket megvásárló felhasználók azokat ténylegesen arra használják, hogy a művek magáncélú felhasználása keretében másolatokat készítsenek. Az analóg korszakban ez az előfeltételezés közel állt a valósághoz.²⁷ Így módon a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjazás finanszírozására szolgáló díjat a gyakorlatban javarészt valóban azok a személyek viselték, akik e kivételt igénybe vették.

43. A digitális technológia megjelenése teljesen megváltoztatta ezt a helyzetet. Először is, a digitális technológia a formátumok konvergenciájával jár. Ettől kezdve minden – a szöveg, a hang, a kép – azonos, digitális formátumban jelenik meg, tehát azonos berendezések felhasználásával és azonos hordozóra rögzíthető. Így egy számítógép és egy CD-ROM ugyanúgy szolgálhat magánjellegű dokumentumok, családi fényképek vagy személyes adatbázis rögzítésére, mint digitális formátumú könyv, zenei felvétel vagy filmalkotás rögzítésére. Másodszor, az elektronikus berendezések méretének és árának csökkenése, az internet fejlődésével együtt lehetővé tette a magánjellegű, a szerzői jog körébe nem tartozó tartalmak előállításának rendkívül jelentős mértékű növekedését, és azok rendkívül széles körű terjesztését.

44. Így egy olyan korszakban, amelyben minden elektronikus berendezés valójában a szöveges és audiovizuális tartalmak mind létrehozásának, mind rögzítésének képességével, valamint számos egyéb funkcióval rendelkező számítógép, az az előfeltételezés, amely szerint egy ilyen berendezés megvásárlója valószínűleg a szerzői jogi védelem alatt álló művekről fog másolatokat készíteni, komolyan megkérdőjeleződik. Kétségtelen, hogy a díjrendszer azon jogi fikció útján igazolható, amely szerint valamely elektronikus berendezés megvásárlóját úgy tekintik, hogy e berendezés valamennyi funkcióját kihasználja, adott esetben a szerzői jogi védelem alatt álló tartalom másolására szolgáló funkciókat is beleértve. Ezt maga a Bíróság is megerősítette.²⁸ Ugyanakkor bárki, aki valaha használt már modern elektronikus berendezést, tudja, hogy ez a vélelem mennyire nem a valóság, hanem pusztán a fikció körébe tartozik.

27 — Például a Franciaországban 1982-ben és 1983-ban – a magáncélú másolat utáni díj bevezetése előtt – végzett kutatások azt mutatták, hogy az üres hangkassztékák és videokassztékák 90%-át arra használták, hogy azokra szerzői jogi védelem alatt álló művek másolatait vegyék fel (lásd Astier, H., i. m., 114. o.).

28 — Padawan-ítélet (C-467/08, EU:C:2010:620, 55. pont).

45. Valójában a felhasználó, amikor a magáncélú másolat utáni díjjal terhelt berendezést szerez meg, annak segítségével éppúgy készíthet nagyszámú ilyen másolatot, mint egyáltalán nem, és a berendezést használhatja a szerzői jog hatálya alá nem tartozó tartalom előállítására, rögzítésére és terjesztésére, vagy teljes mértékben a szellemi alkotások körén kívül eső célokra. Ily módon lehetetlen előre látni, hogy valamely konkrét felhasználó ténylegesen miként fog használni egy adott berendezést. Legfeljebb azon valószínűséget lehet értékelni, amellyel az adott típusú berendezések egy részét magáncélú másolatok készítéséhez fogják használni, és a díjat e becslés alapján az e kategóriába tartozó berendezések összességére elosztani. Így a díjon alapuló díjazási rendszer inkább egy megosztást megvalósító rendszerhez közelít, amelyben az ilyen berendezések vásárlóinak összessége visel egy viszonylag minimális díjat, amely ezt követően az e vásárlók pusztán egy része által okozott hátrány ellentételezésének finanszírozására szolgál.²⁹ Ez a megosztás egyébiránt a jogosultak oldalán is megállapítható. A beszedett díjak összességéből származó bevételek ugyanis a közös jogkezelő szervezetek szintjén központosításra, majd egy általuk (vagy egyes államokban törvényben) meghatározott kulcs szerint az összes jogosult között felosztásra kerülnek. Ez a rendszer tehát igen messze áll a kárnak a károkozó általi megtérítésére vonatkozó, a polgári jogban hagyományos rendszertől.

46. A díjrendszer továbbá nem biztosít tökéletes koherenciát sem a belső piacon. Először is, mivel a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel csupán fakultatív jellegű, egyes tagállamok azt nem írják elő jogrendszerükben, mások pedig nem vezettek be díjazási rendszert.³⁰ Másodszor, még azokban a tagállamokban is, ahol előírták a díjat, azt nem harmonizált módon szedik be. Ami a díj mértékét illeti, az a hasonló típusú berendezések esetén egy és ötven között alakulhat.³¹ Ugyanez a helyzet a díj alapja esetében, mivel azt a különböző tagállamokban a berendezések különböző kategóriáira vetik ki.

47. Az egyre gyorsabb technológiai fejlődés új kihívások elé állítja a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjak rendszerét.³² A védelem alatt álló művekről való másolatok készítésére alkalmas berendezésekre kivetett és az e másolatok következtében a jogosultak által elszenvedett hátrány ellentételezésének finanszírozására szolgáló díj a technológiai fejlődés egy bizonyos szakaszának megfelelő konkrét megoldás.³³ Mivel ez a fejlődés tovább folytatódott, jelenleg számos tagállamban megkérdőjelezzik a díjrendszer legitimitását és hatékonyságát, és keresik az annak lecserélésére szolgáló megoldásokat.³⁴ Nem gondolom, hogy kívánatos lenne korlátozni vagy akár megakadályozni ezt a megoldáskeresést a „felhasználó fizet” elv nevében, amely mindenesetre, amint azt a fentiekben bemutattam, a technológiai fejlődés jelenlegi állapotában pusztán jogi fikciót jelent.

29 — Lásd ebben az értelemben: Marino, L., „La (discutable) logique de la redevance pour copie privée”, SJEG, 50. szám (2010), 2346–2349. o., Lucas, A., „Les dits et les non-dits de la copie privée”, *Propriétés intellectuelles*, 43. szám (2012), 232–239. o., szerint a megosztás elvét a Bíróság a Padawan-ítéletben megkérdőjelezte, amikor kizárta a díjnak a szakmai célokra szánt berendezésekre történő kivetését. Ugyanakkor még e berendezések magáncélú használata sem jelenti automatikusan azt, hogy minden felhasználó magáncélú másolatokat készít. Véleményem szerint tehát még beszélhetünk megosztást megvalósító rendszerről.

30 — Információim szerint többek között a Bolgár Köztársaságról, Írországról, a Ciprusi Köztársaságról, a Luxemburgi Nagyhercegségről és a Máltai Köztársaságról van szó. Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága 2014-ben vezette be a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt, anélkül, hogy díjazást írt volna elő (The Copyright and Rights in Performances [Personal Copies for Private Use] Regulations 2014). Tulajdonképpen úgy tekintik, hogy a jogosultaknak okozott hátrány minimális, így a 2001/29 irányelv (35) preambulumbekzdése szerint nem keletkezik díjfizetési kötelezettség. Egyébiránt a fogyasztók körében általános gyakorlat legitimálásáról van szó, amelyet a jogosultak már beépítettek a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tett művek árába (lásd Cameron, A., „Copyright exceptions for the digital age: new rights of private copying, parody and quotation”, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 2014, 9. kötet, 12. szám, 1002–1007. o.).

31 — Lásd többek között: Latreille, A., „La copie privée dans la jurisprudence de la CJUE”, *Propriétés intellectuelles*, 55. szám (2015), 156–176. o., aki a különböző tagállamokban egy üres DVD után kivetett díj összegének példáját hozza fel.

32 — Nem célok a díjrendszer kritizálása, mivel a jelen ügyben nem ezt a kérdést kell vizsgálni. E tekintetben nem bocsátkozom tehát részletekbe. Bizonyos problémákat a Bizottság jelzett észrevételeiben. A díjrendszer által a digitális korban felvetett számos kérdéssel bőséges szakirodalom foglalkozik. Lásd például: Latreille, A., i. m.; Majdan, J., és Wikariak, S., (szerk.) „Czy można sprawiedliwie obliczyć opłatę za kopiowanie utworów?”, 2015. szeptember 16-i *Gazeta prawna*; Sikorski, R., „Jeśli nie opłata reprograficzna to co?”, 2015. szeptember 30-i *Gazeta prawna*; Still, V., „Is the copyright levy system becoming obsolete? The Finnish experience”, *Tijdschrift voor auteurs-, media- & informatierecht*, 2012/6, 250–258. o.; Troianiello, A., „La rémunération de la copie privée à l'épreuve de la révolution numérique”, *Revue Lamy Droit de l'immatériel*, 73. szám (2011), 9–14. o., és ugyanettől a szerzőtől, „Fluctuat nec mergitur? Réflexions sur les vicissitudes du dispositif de rémunération de la copie privée”, *Petites affiches*, 228. szám (2011), 5. o. Lásd még az F. Castex által az Európai Parlament Jogi Bizottsága részére készített, a magáncélú többszörözési díjakról szóló, 2014. február 17-i jelentést (2013/2114[INI]).

33 — Lásd a jelen indítvány 16. és 41. pontját.

34 — A Finnországban erről való gondolkodási folyamatot bemutatja Still, V., i. m.

A díjazás állami költségvetésből történő finanszírozása

48. Az egyéb elképzelhető megoldások között szerepel a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén fizetendő díjazásnak közvetlenül az állami költségvetésből történő finanszírozása. A Bizottság által észrevételeiben szolgáltatott információk szerint ezt a finanszírozási módot választották nem csupán Spanyolországban, hanem Észtországban, Finnországban és Norvégiában is.

49. Annak elemzése során, hogy egy ilyen rendszernek megfelel-e a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdése Bíróság által értelmezett b) pontjának, ezt a rendszert nem a díjrendszer olyan változatának kell tekinteni, amelyben a kizárólag a magáncélú másolatok készítésére lehetőséggel rendelkező személyeket terhelő díjat egyszerűen az összes adózótól származó hozzájárulás váltja fel, beleértve a jogi személyeket is, amelyekre nem vonatkozik a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel, valamint azokat a személyeket, akik soha nem vásároltak ezen díjjal terhelt berendezést.

50. Igaz, hogy a költségvetés bevételei nagy részben az adózók összessége által fizetett közvetlen és közvetett adókból származnak. Ezeket az adókat az állam egy olyan jogosultság alapján szedi be, amely mindig is a közhatalom egyik fő előjogát képezte. Ezt követően az állam, a szuverenitáson alapuló ugyanazon jogosultság alapján, dönt az így beszedett források elosztásáról. Így tehát igaz, hogy valamennyi adózó hozzájárul az állam valamennyi kiadásának finanszírozásához. Ugyanakkor nincs közvetlen összefüggés a valamely adózó által fizetett adó és a költségvetés meghatározott kiadásai között, mivel a költségvetés mint közbenső tényező éppen ezt az összefüggést töri meg. Csupán az adó beszédéről van szó egyrészt, és a költségvetési kiadásokról másrészt. A különböző költségvetési bevételeket nem rendelik hozzá konkrét kiadásokhoz, és hasonlóképpen, egy adózó nem tiltakozhat az ellen, hogy az „ő” pénzét valamely konkrét kiadás finanszírozására fordítsák.

51. Ami közelebbről a jelen ügyet illeti, ily módon nincs összefüggés egyrészt az adózók – azokat is beleértve, akik a jogi személyekhez hasonlóan nem vehetik igénybe a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt – által megfizetett adók, és másrészt az e kivétel címén járó díjazásnak az állami költségvetésből történő finanszírozása között. Csak akkor lenne más a helyzet, ha e finanszírozás céljából egy különleges adót vagy illetéket vezetnének be, azonban az alapügy tárgyát képező spanyol rendszer esetében erről nincs szó.

52. Véleményem szerint a díjazásnak az állami költségvetésből történő finanszírozása tehát nem ellentétes a Bíróság által a Padawan-ítéletben³⁵ levezetett elvekkel, mivel nem a díj valamennyi adózóra történő kiterjesztéséről, hanem egy eltérő logikán alapuló finanszírozási rendszerről van szó. Hasonlóképpen, nem látom, hogy ez a rendszer melyik elemében lehetne ellentétes a 2001/29 irányelv szövegével. Ez az irányelv ugyanis nem szabályozza a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén járó díjazás finanszírozásának módját, amennyiben ez a díjazás méltányos. Ez utóbbi kérdéssel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdés elemzése keretében fogok foglalkozni.

Az első kérdésre adandó válasz

53. A fentiekre tekintettel az első kérdésre az a választ javaslom adni, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az, hogy az ott említett méltányos díjazást az állami költségvetés fedezze.

35 — C-467/08, EU:C:2010:620.

A második kérdésről

54. Második kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell-e értelmezni, hogy azzal ellentétes az, hogy az ott említett díjazás összegét az egyes pénzügyi évekre előre megállapított költségvetési előirányzatok keretein belül határozzák meg, anélkül, hogy ennek során figyelembe vennék a jogosultak által elszenvedett hátrány becsült összegét. E kérdés belső jogi és ténybeli hátterét a következők alkotják.

55. Először is, ami a jogi hátteret illeti, a 20/2011. sz. királyi törvényerejű rendelet,³⁶ valamint az 1657/2012. sz. királyi rendelet³⁷ úgy rendelkezik, hogy a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén járó díjazást a jogosultak számára okozott hátrány becslése alapján kell meghatározni. Azonban ugyanezen 1657/2012. sz. királyi rendelet szerint³⁸ a díjazás összegét miniszteri rendelet határozza meg, „az adott pénzügyi év tekintetében megállapított költségvetési előirányzatok keretein belül”. Emlékeztetni kell arra, hogy az alapeljárásban éppen az 1657/2012. sz. királyi rendelettel szemben indítottak megsemmisítés iránti keresetet. Nem osztom tehát a kétséget, amelyet a Bizottság az előzetes döntéshozatalra előterjesztett második kérdésnek az alapeljárásban szereplő jogvita megoldása szempontjából fennálló relevanciáját illetően táplálni látszik. Ugyanis, ha a kérdést előterjesztő bíróságnak értékelnie kell az 1657/2012. sz. rendelet érvényességét, ezt mind az itt nem vizsgált belső jog, mind az uniós jog szempontjából meg kell tennie.

56. Másodszor, ami a ténybeli hátteret illeti, az alapeljárás felperesei megerősítik, hogy az állami költségvetésből finanszírozott díjazás bevezetését követő években az e díjazásra fordított összegek a 2013. pénzügyi évben valamivel több, mint 8,6 millió eurót, a 2014. pénzügyi évben pedig 5 millió eurót tettek ki, míg a jogosultak által elszenvedett hátrányt 18,7 millió euróra, illetve 15,2 millió euróra becsülték.

57. Ennélfogva azt kell elemezni, hogy a 2001/29 irányelv alapján, amennyiben valamely tagállam úgy dönt, hogy bevezeti a magáncélú másolatra vonatkozó kivételt, és az e kivétel címén fizetendő díjazást az állami költségvetésből finanszírozza, e tagállam korlátozhatja-e ezen díjazás összegét, amely így nem fedezi a jogosultak által az említett kivétel következtében elszenvedett hátrány becsült összegének egészét, de még nagy részét sem.

58. Az e kérdésre való válaszadás érdekében habozás nélkül hivatkozni fogok a Bíróság magáncélú másolatra vonatkozó kivétellel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatára.³⁹ Kétségtől úgy vélem, hogy – amint azt az első kérdés elemzése során kifejtettem – amennyiben ez az ítélkezési gyakorlat a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel címén járó díjazás finanszírozásának módjára vonatkozik, úgy az csak egy díjrendszer fennállása esetén releváns. Ezzel szemben az eredményre, vagyis a díjazás jogalkotó által elérni kívánt hatására vonatkozó ítélkezési gyakorlatbeli elvek függetlenek e díjazás finanszírozásának módjától, így tehát átültethetők egy más eszközökkel finanszírozott díjazás esetére is.

59. Ezen ítélkezési gyakorlatból következik először is, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontja értelmében vett méltányos díjazás fogalma az uniós jog önálló fogalma.⁴⁰ Az e fogalmat alkotó két szót tehát valamennyi tagállamban koherens módon kell értelmezni. Ami különösen a „méltányos” szót illeti, egy tagállam nem tekinthet méltányosnak egy olyan díjazást, amely nem felel meg bizonyos, többek között a Bíróságnak a 2001/29 irányelv fent említett rendelkezésének értelmezésére vonatkozó ítélkezési gyakorlatában megállapított kritériumoknak.

36 — A tizedik kiegészítő rendelkezés 3. pontja.

37 — A 3. cikk második bekezdése. Lásd a jelen indítvány 8. pontját.

38 — A 3. cikk első bekezdése. Lásd a jelen indítvány 8. pontját.

39 — Lásd többek között a jelen indítvány 15. lábjegyzetében hivatkozott ítélkezési gyakorlatot.

40 — Padawan-ítélet (C-467/08, EU:C:2010:620, 37. pont).

60. Másodszor, a Bíróság megállapította, hogy a magáncélú másolatra vonatkozó kivételnek a jogosultakat az e kivétel következtében ért hátrányok ellentételezése érdekében alkalmazott díjazási rendszerből kell állnia.⁴¹ Ily módon a méltányos díjazást úgy kell tekinteni, mint a jogosultak által elszenvedett hátrány ellenértékét, és azt e hátrány alapján kell kiszámítani.⁴²

61. Végül harmadszor, a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel következtében elszenvedett hátrány megtérítésére vonatkozó kötelezettség eredménykötelem, amely az e kivételt bevezető tagállamot terheli.⁴³

62. Egy ilyen tagállam tehát nem tesz eleget a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontjából eredő kötelezettségének, ha nem ír elő olyan rendszert, amely ténylegesen, e hátrány – az adott tagállamban e tárgyban hatályos szabályok szerint megbecsült – mértékének megfelelően ellentétezi a jogosultak által a magáncélú másolat következtében elszenvedett hátrányt. E díjazást tehát szükségképpen a becsült hátrány alapján kell kiszámítani, és azt nem lehet előzetesen egy alacsonyabb szintre korlátozni.

63. A magáncélú másolatok készítésére alkalmas berendezésekre kivetett díjon alapuló rendszerben úgy lehet tekinteni, hogy a jogosultak által elszenvedett hátrány, legalábbis részben, ezen eladott berendezések számától függ. A díjként beszedett összeg változásai tehát nem teszik kétséggé a díjazás 2001/29 irányelv értelmében vett méltányos jellegét, mivel e változások a hátrány összegének változásait tükrözik.

64. Egy olyan rendszerben, ahol a díjazást közvetlenül az állami költségvetésből finanszírozzák, ez az automatikus változás nem játszik szerepet. A jogosultaknak fizetett díjazás összegének tehát főszabály szerint meg kellene felelnie az ez utóbbiak által a magáncélú másolatra vonatkozó kivétel következtében elszenvedett hátrány becsült összegének.

65. E tekintetben nem győztek meg a spanyol kormány által előadott érvek, amelyek szerint a magáncélú másolat címén fizetendő díjazás kifizetésére szánt forrásoknak a jogosultak által elszenvedett hátrány becsült összege alatti szintre történő korlátozása a költségvetési tervezés rendszerének velejárója.

66. Először is, egy modern államban a költségvetés kiadásainak többsége jogi kötelezettségekből fakad, anélkül, hogy e kiadások pontos összege a költségvetési törvény elfogadásakor előrelátható lenne. Ugyanakkor jogilag nem lehet e kifizetéseket nem teljesíteni, és a költségvetési rendszer tartalmaz az e kötelezettségek teljesítését lehetővé tevő technikákat.

67. Másodszor, noha igaz, hogy a költségvetés kiadásait előre meg kell határozni, ezeket az előrejelzéseket pontos és megbízható adatok alapján kell elkészíteni. Ennek érdekében alapul lehet venni többek között az előző pénzügyi év megfelelő kiadásának összegét.⁴⁴

68. Ezt követően, ami e kormánynak a stabil költségvetési politika elvére alapított érvét illeti, elegendő emlékeztetni arra, hogy ugyanez az elv minden új jogszabály esetén gazdasági és költségvetési hatásvizsgálat elvégzését követeli meg. Ha a magáncélú másolat címén fizetendő díjazás finanszírozási rendszerének módosítása előtt ilyen hatásvizsgálatot végeztek volna, a spanyol hatóságok tisztában lettek volna a méltányos díjazás biztosításához szükséges összegekkel.

41 — Ugyanott (39. pont).

42 — Ugyanott (40. és 42. pont).

43 — Stichting de Thuis kopie ítélet (C-462/09, EU:C:2011:397, 34. és 39. pont).

44 — A legegyszerűbb példát véve, ha a spanyol állam 2014. évi költségvetésében a magáncélú másolat címén fizetendő díjazás fedezésére szánt összeget a 2013-ban becsült hátrány (emlékeztetek rá, hogy ez 18,7 millió eurót tett ki) alapján számították volna ki, az nem csupán lehetővé tette volna a 2014-ben becsült hátrány (15,2 millió euró) fedezését, de többletet is keletkezett volna.

69. Véleményem szerint teljes mértékben lehetséges tehát a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének a Bíróság által értelmezett b) pontja értelmében vett méltányos díjazás biztosítása e díjazás állami költségvetésből történő finanszírozása keretében. Ugyanakkor e díjazásra vonatkozóan nem állapítható meg előzetesen és merev módon olyan felső korlát, amely nem veszi kellőképpen figyelembe a jogosultak által elszenvedett hátrány – az érintett tagállam belső jogában az e tárgyban alkalmazandó szabályok szerint megbecsült – összegét.

70. Ennélfogva a második kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az, hogy az ott említett díjazás összegét az egyes pénzügyi évekre előre megállapított költségvetési előirányzatok keretein belül határozzák meg, anélkül, hogy ennek során figyelembe vennék a jogosultak által elszenvedett hátrány becsült összegét.

Véggövetkeztetések

71. A fenti megfontolásokra tekintettel azt javaslom, hogy a Bíróság a következőképpen válaszoljon a Tribunal Supremo (legfelsőbb bíróság) előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdéseire:

- 1) Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22-i 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az, hogy az ott említett méltányos díjazást az állami költségvetés fedezze.
- 2) A 2001/29 irányelv 5. cikke (2) bekezdésének b) pontját úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az, hogy az ott említett méltányos díjazás összegét az egyes pénzügyi évekre előre megállapított költségvetési előirányzatok keretein belül határozzák meg anélkül, hogy ennek során figyelembe vennék a jogosultak által elszenvedett hátrány becsült összegét.